

УДК 376-053.2:005.42-057.86]:004.9

**ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У
МІЖДИСЦИПЛІНАРНІЙ ВЗАЄМОДІЇ СПЕЦІАЛІСТІВ ПІД ЧАС
СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ**

Загута-Візер Яна, аспірантка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7232-1577>

E-mail: y.zahutinavizer.asp@kubg.edu.ua

Денисюк Олена, кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5108-8370>

E-mail: o.denysiuk@kubg.edu.ua

У статті проаналізовано досвід та визначено складові для ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій у міждисциплінарній взаємодії спеціалістів команди супроводу дитини з ООП. Висвітлено результати власного дослідження використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій під час взаємодії фахівців команд супроводу учнів з ООП та визначено напрямки подальших досліджень для вдосконалення цієї взаємодії.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), міждисциплінарна взаємодія, діти з особливими освітніми потребами (ООП), електронне освітнє середовище.

**INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE
INTERDISCIPLINARY INTERACTION OF SPECIALISTS DURING SUPPORT
OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS**

Zahutina-Vizer Yana, PhD student of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Kyiv Borys Grinchenko University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7232-1577>

E-mail: y.zahutinavizer.asp@kubg.edu.ua

Denysiuk Olena, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Kyiv Borys Grinchenko University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5108-8370>

E-mail: o.denysiuk@kubg.edu.ua

The article thoroughly analyzes both foreign and domestic experience in the application of information and communication technologies (ICT) in interdisciplinary collaboration between specialists in education and social work. It defines the concept of interdisciplinary interaction within a support team for a student with special educational needs (SEN) in an educational institution. The implementation of ICT creates a new and dynamic educational environment, offering professionals a broad range of pedagogical and technical tools to achieve their targeted outcomes. The article highlights the positive role of ICT in facilitating effective interdisciplinary interaction between

specialists and emphasizes the identification of critical components necessary for building a functional electronic educational environment.

Additionally, the article notes how the evolving digital space is prompting further transformations in the organization of interdisciplinary interaction and joint activities. Furthermore, it stresses the importance of continuous professional development for educators to navigate and master new digital tools. This research explores the integration of ICT in the support process for students with SEN and reveals potential barriers, such as limited joint training opportunities among educational staff and insufficient parental involvement in digital collaboration. Future studies should focus on identifying effective solutions to these challenges and enhancing the use of ICT in interdisciplinary cooperation between specialists and parents.

Keywords: *Information and communication technologies (ICT), inclusive education, interdisciplinary interaction, children with special educational needs (SEN), support, joint activity, electronic educational environment.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) сьогодні широко використовуються у всіх сферах громадського життя як інструмент ефективного поширення інформації між суб'єктами спільної діяльності. Роль ІКТ у забезпеченні ефективності особистісно-зорієнтованого процесу для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) відіграє ключову роль під час налагодження комунікаційних зав'язків усіх учасників навчального процесу та супроводу таких учнів. Враховуючи умови дистанційного навчання і вразливість саме категорії дітей з ООП, використання ІКТ не лише надає можливість в умовах сьогодення забезпечити включення таких дітей до освітнього процесу та забезпечення їх право на навчання та розвиток в умовах школи, але і розширює можливості для взаємодії спеціалістів, які є учасниками міждисциплінарних команд супроводу і здійснюють соціально-педагогічну роботу з такими учнями в закладі освіти [11].

Освітнє середовище, відповідно до Концепції інформатизації сфери освіти, набуває рис «інформаційного» або «цифрового середовища», під яким ми розуміємо сукупність засобів, інформаційних мереж зв'язку, організаційно-методичних елементів системи й прикладної інформації, що застосовується різними учасниками навчального процесу, в різних цілях, відповідно до поставлених задач [6].

Міждисциплінарна взаємодія спеціалістів, що входять до команди супроводу учня з ООП у закладі освіти – це процес спільної діяльності та співпраця різних фахівців з різних галузей знань, з метою забезпечення інтегрованого та комплексного підходу до підтримки навчання та розвитку учнів з ООП. Така взаємодія передбачає спільний пошук шляхів подолання перешкод в процесі впровадження індивідуальної освітньої траєкторії для учня з ООП у закладі освіти, включає в себе об'єднання професійного потенціалу фахівців, а також спільне планування, взаємодію, узгодження та професійний розвиток усіх учасників команди. За умов створення такої ефективної міждисциплінарної взаємодії особливе значення має підтримання високого рівня комунікації між всіма її учасниками. Власне від рівня комунікації в освітньому просторі залежить ефективність всіх процесів, які в ньому відбуваються загалом [2].

Результати побудови ефективної міждисциплінарної взаємодії фахівців команди супроводу в інклюзивному навчальному закладі характеризуються низкою ознак: швидкість вирішення нагальних питань, які потребують спільних зусиль та консиліуму різних фахівців; підвищення загальних результатів соціалізації учня з ООП у закладі освіти, результатів його навчання та розвитку; розуміння родиною учня з ООП чіткого алгоритму діяльності команди та високі показники загальної включеності батьків у

процеси спільних обговорень та прийняття рішень; наявність особистісної позитивної неформальної взаємодії між учасниками команди [1].

Засоби ІКТ мають для цього необхідний потенціал, здатні забезпечити індивідуалізацію навчання, адаптацію до різних умов взаємодії між спеціалістами під час підтримки та супроводу учнів з ООП у закладі освіти, створюють умови для всебічного розвитку всіх учасників навчального процесу, заохочують до активності та творчості, забезпечують якісне впровадження індивідуальних освітніх програм та траєкторій розвитку для дітей з ООП.

Окрім того, реалізація засобів ІКТ у закладі освіти дає можливість створити нове креативне освітнє середовище, в якому для спеціалістів відкривається новий спектр завдань, а саме вибір ефективних педагогічних і технічних засобів досягнення запланованих міждисциплінарною командою результатів [11; 6].

Тому сьогодні є пріоритетною спрямованістю продовження розвитку практичного застосування засобів ІКТ під час міждисциплінарної взаємодії спеціалістів для забезпечення супроводу дітей з ООП у закладах освіти, колективної співпраці, створення єдиного цифрового простору для спільної діяльності спеціалістів, що входять до міждисциплінарних команд, побудови взаємозв'язків між ними та відпрацювання робочих алгоритмів такої взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Використання ІКТ у формуванні сучасного освітнього простору та досвід їх впровадження досліджувались багатьма вітчизняними та закордонними вченими. Більшість вчених дійшли спільної думки про те, що сьогодні є вкрай важливим формування інноваційних компетентностей у майбутніх спеціалістів ще у період їх навчання та розвитку як фахівців. Наголошується саме на аспекті використання ІКТ в освітньому середовищі, зокрема, для планування освітнього процесу та взаємодії між всіма його учасниками.

Умови формування професійної культури майбутніх спеціалістів шляхом використання інноваційних технологій розглядали Н. Савінова, М. Берегова, К. Кутержинська; фокусували свою увагу на використанні засобів ІКТ задля формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх педагогів Г. Ткачук та М. Медведєва; формування інформаційних компетентностей у системі післядипломної освіти досліджували Ю. Бойчук та О. Казачінер. Інші аспекти щодо використання засобів ІКТ задля формування компетентностей і їх широкого використання у своїй професійній діяльності спеціалістами досліджували І. Воротникова, І. Гавриш, Є. Громов, О. Денисюк, Т. Калюжна, Т. Коваль, Н. Коломієць, Д. Коломієць, Н. Морзе, В. Молодиченко, Т. Чечко та інші.

Важливим аспектом на якому зосереджують свою увагу більшість сучасних науковців у контексті використання засобів ІКТ в освіті є формування такого освітнього середовища, яке б спонукало до розвитку всіх учасників освітнього процесу. На думку дослідників, ІКТ може бути використано як важливий гнучкий та практичний інструмент у впровадженні, поширенні та існуванні такого середовища як простору для розвитку, активної комунікації між учасниками взаємодії.

Теоретичні засади ІТ-підтримки інклюзивного навчання та застосування зарубіжного досвіду впровадження ІКТ в освітній простір досліджувала С. Чупахіна; проблематику навчання дітей з психофізичними порушеннями у закладі освіти за допомогою засобів ІКТ вивчали науковці Т. Сахно, І. Тат'янчикова, С. Нетьосов; можливості використання засобів ІКТ для підвищення якості інклюзивної освіти досліджувала Ю. Запороженко; етичні аспекти застосування ІКТ у комунікації з батьками дітей дошкільного віку з ООП розглядали О. Денисюк, Л. Лохвицька, Н. Мартовицька, Ж.

Петрочко. Науковці виділяли такі аспекти: дотримання конфіденційності, доброчесності, усвідомлення наслідків спільних дій, використання коректної термінології, врахування індивідуальних особливостей батьків, дотримання визначених часових обмежень у процесі взаємодії; збереження власної гідності та гідності співрозмовника, підтримка стабільного емоційного стану батьків [17].

Серед закордонних вчених також багато уваги приділено включенню всіх учасників до навчального процесу у форматі інклюзивного навчання, побудови гармонійних взаєморозвиваючих стосунків між усіма учасниками такої взаємодії, у тому числі за допомогою використання засобів ІКТ.

Так Diego Bernasquina виділяв використання технологічних інструментів для підтримки інклюзивної медіації [15]; Ana Carolina Reis Pereira досліджувала проблеми використання цифрових технологій в освіті в час пандемії; Sonia Casillas-Martín, Marcos Cabezas-González and Ana García-Valcárcel Muñoz-Repiso фокусували свою увагу на пропозиціях щодо розвитку цифрової компетентності у вразливих дітей; Dr. Chandrasaha G. Principal, Amrutha College of Education Padil, Mangalore досліджували проблеми та виклики інклюзивної освіти в умовах сучасності [16]; Atika Qazi, Glen Hardaker, Ibrahim Saeed Ahmad, Mohammed Darwich, Jafar Zubairu Maitama, Annie Dayani здійснили системний огляд та дослідили роль інформаційно-комунікаційних технологій у середовищі електронного навчання [20].

Отже, дослідивши публікації вітчизняних та закордонних вчених щодо використання засобів ІКТ в навчальному процесі в умовах викликів, що виникають сьогодні, дійшли висновку щодо актуальності та доцільності детального розгляду даної проблеми саме з позиції міждисциплінарної взаємодії фахівців різного профілю, що входять до команд супроводу дітей з ООП у закладах освіти та поза ними задля забезпечення їх прав на навчання, розвиток та активне повноцінне життя в подальшому в сучасному соціумі.

Мета статті. Проаналізувати вітчизняний та закордонний досвід використання засобів ІКТ під час міждисциплінарної взаємодії спеціалістів під час супроводу дій з ООП. Визначити роль засобів ІКТ для забезпечення ефективної міждисциплінарної взаємодії.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Складно уявити сьогодні сучасний освітній простір без інноваційних змін та процесів, які постійно відбуваються в ньому та направлені на розвиток освітнього середовища за допомогою використання нових освітніх технологій. Використання засобів ІКТ під час організації міждисциплінарної взаємодії між спеціалістами, створюють практично не обмежені перспективи та можливості для співтворчості та власної професійної діяльності фахівців, формуючи таким чином загальне сприятливе середовище для навчання, розвитку та супроводу всіх учнів та самовдосконалення кожного спеціаліста, який є рушійною силою інновацій у закладі освіти [8].

Міждисциплінарна взаємодія у соціально-педагогічній роботі з учнями з ООП передбачає динамічну, чітко скоординовану, цілеспрямовану професійну діяльність фахівців; включає комплекс послуг та заходів, спрямованих на задоволення потреб дитини з особливими освітніми потребами та її родини у підтримці, допомозі та супроводі в закладі загальної середньої освіти та поза ним; включає оцінку потреб дитини та її родини. Міждисциплінарна команда супроводу планує індивідуальну освітню та розвиткову траєкторію для дитини з особливими освітніми потребами в закладі освіти; визначає цілі найближчого розвитку та довгострокові завдання, планує заходи задля їх досягнення; проводить моніторинг та оцінювання результатів роботи команди

та показників успішного впровадження інклюзивного навчання для дитини з особливими освітніми потребами в закладі освіти. Використання технологій ІКТ у міждисциплінарній взаємодії значно розширює можливості для такої взаємодії спеціалістів, що забезпечують супровід дітей з ООП в освітньому закладі та поза ним.

Окрім того, засоби ІКТ сьогодні надають можливість включення кожного учасника освітнього середовища в процеси навчання, пізнання, творчого розвитку та спільної діяльності. Вони можуть і повинні бути використані задля забезпечення отримання освіти та соціальних послуг тими, хто в силу різних обставин, у тому числі медичних чи соціальних, не може досягти цього традиційним шляхом. Організація міждисциплінарної взаємодії за допомогою засобів ІКТ дає можливість забезпечити ефективний освітній вплив на дітей з ООП та результативне впровадження особистісно орієнтованих індивідуальних освітніх траєкторій [14].

Сама специфіка міждисциплінарної взаємодії передбачає участь різних спеціалістів, об'єднаних задля створення та забезпечення індивідуальної траєкторії розвитку для дитини з ООП. Задля цієї мети до команди залучаються різні необхідні спеціалісти, відповідно до індивідуальних потреб та запиту кожної дитини з ООП. Такі спеціалісти, як правило мають різний фах та можуть працювати в різних закладах, таких як школа, медичні чи громадські установи, створені задля забезпечення соціального захисту населення. Така взаємодія передбачає визнання особистості кожного учасника команди пріоритетним суб'єктом взаємодії, а не лише засобом досягнення розставлених задач [5]. Отже засоби ІКТ можуть бути ідеальним інструментом для створення віртуального середовища розвитку навколо дитини з ООП, яке може об'єднувати між собою різних спеціалістів та батьків і надавати їм можливість взаємодіяти між собою за будь яких зовнішніх обставин.

Вплив ефективної комунікації на рівень взаємодії між фахівцями обґрунтовувався неодноразово багатьма сучасними науковцями, такими як: Т. Вашека, І. Гічан, С. Михнюк, Л. Грицаєнко, С. Смирнова, В. Пасинюк, Н. Коловоротна, С. Бричок, С. Селіванова, О. Пінчук, Т. Китиченко, С. Китиченко, Ю. Гутник, Ю. Деркач та ін.

Оскільки комунікація є процесом взаємодії та взаємовпливу її учасників одне на одного, обміну думками, поглядами та досвідом, що є у свою чергу міжособистісною взаємодією, заснованою на сталих позитивних взаємозв'язках, формування та підтримка цих взаємозв'язків є важливим завданням для всіх її учасників.

Ми, у свою чергу розглядаємо засоби ІКТ як інструмент, який забезпечує безперервність та ефективність такої ефективної комунікації між спеціалістами. Тому, сьогодні, на наш погляд, є пріоритетною спрямованістю створення сучасної інноваційно-інформаційної платформи для міждисциплінарної взаємодії фахівців, які здійснюють підтримку дітей з ООП, колективної співпраці, створення єдиного цифрового простору для спільної діяльності, відпрацювання алгоритмів такої взаємодії.

Залучення батьків, які також є повноправними членами міждисциплінарної команди, є необхідним і вкрай важливим для результативності навчання та супроводу учнів з ООП у закладі освіти. Засоби ІКТ у даному випадку значно розширюють можливості залучення абсолютно всіх до спільної діяльності в міждисциплінарній команді супроводу. На нашу думку, залучення батьків до спільної командної роботи у випадку супроводу дитини з ООП є дуже важливим моментом, а рівень такої залученості підіймає ефективність роботи міждисциплінарної команди щодо забезпечення виконання індивідуальної освітньої траєкторії, всебічного розвитку такої дитини. Натомість виключення або недостатнє залучення батьків до спільних обговорень та прийняття рішень в команді супроводу, не дотримання соціально-етичних норм поведінки між усіма

учасниками взаємодії, у ході якої продукується доброзичливе ставлення, повага та взаємна довіра, є значною перешкодою на шляху впровадження індивідуальної освітньої траєкторії учня з ООП у закладі освіти.

Сама концепція інклюзивної освіти, як відомо, забезпечує рівноправне включення всіх учасників навчального процесу до процесу навчання, спілкування та взаємодії один з одним. Засоби ІКТ можуть бути широко використані задля подолання багатьох проблем та викликів, які досі існують при впровадженні та забезпеченні такої форми освіти, оскільки підсилюють необхідний зв'язок між проблемою та її рішенням. Саме завдяки засобам ІКТ може бути сформована активна позиція всіх педагогів, спеціалістів та батьків у пошуку швидких та ефективних шляхів вирішення актуальних педагогічних завдань та завдань супроводу, адаптації та розвитку дітей з ООП [16; 12].

Отже, використання засобів ІКТ не лише впливає на урізноманітнення методів, способів та алгоритмів збору, накопичення, обробки, подання й передачі інформації, але і мають вплив на формування якісно нового механізму взаємодії між спеціалістами задля забезпечення надання якісної освіти та соціалізації кожної дитини з ООП [11]. Залучені до такої міждисциплінарної взаємодії батьки, у свою чергу, можуть відслідковувати процес навчання, розвитку та супроводу своїх дітей у реальному часі, матимуть можливість вносити корективи у цей процес, вчасно отримувати відповіді та підтримку, відчувати себе повноцінними членами міждисциплінарної команди.

Ми підтримуємо думку науковців про те, що налагодження комунікації у міждисциплінарній взаємодії є важливим засобом ефективної спільної діяльності такої команди, а ІКТ – доступним інструментом такої взаємодії. Відтак під цифровим освітнім середовищем, реалізованим на основі ІКТ, ми розуміємо сукупність умов, що забезпечують інформаційну взаємодію між спеціалістами, що співпрацюють одне з одним у межах виконання спільних завдань, та загальне функціонування структур управління освітнім процесом у навчальному закладі [6].

Саме для створення такого відкритого цифрового освітнього середовища необхідні засоби ІКТ, які дозволяють віддалено оперувати всіма необхідними процесами та даними, змінювати їх відповідно до динамічної живої структури освітнього середовища, залучати до обробки цієї інформації всіх учасників міждисциплінарної команди супроводу [14].

Таким чином ми визначили, що ефективно, результативно та корисне освітнє середовище, яке має сьогодні риси «інформаційного середовища» за допомогою засобів ІКТ, забезпечує швидке та вчасне коригування освітніх траєкторій та програм, відповідно до потреб учнів з ООП, шляхом спільних обговорення та активної комунікації між спеціалістами [19].

У той же час розвиток цифрового простору передбачає і нові трансформації організації міждисциплінарної взаємодії, а також вимагає від фахівців змін в організації спільної діяльності та підвищенні рівня професійного розвитку спеціалістів закладу освіти щодо оволодіння новими цифровими засобами.

До прикладу, з цією метою у 2020 році педагоги та спеціалісти могли долучитися до ініціативи Google України та МОН України й пройти навчальний курс «Ефективні рішення нагальних питань for Education для хмарної взаємодії», який було організовано в рамках покращення організації дистанційного навчання в закладі освіти [2].

На даний момент діє створений МОН портал ІРЦ «Україна. Інклюзія», у тому числі, у вигляді мобільного застосунку. Портал створений для фахівців міждисциплінарних команд та батьків учнів з ООП з метою швидкого пошуку та обміну інформацією, налагодженню ефективної взаємодії між учасниками команд супроводу. [7]. Однак

користування таким застосунком викликає низку суперечностей в освітньому просторі, наприклад відсутність системи в роботі фахівців закладу освіти з застосунком, або недостатня поінформованість фахівців щодо роботи з ним.

Використання у міждисциплінарній взаємодії таких цифрових сервісів як: Google Calendar, Google Keep, Google Drive, Google таблиць, Google Forms, Jambord; сервісів для зв'язку і комунікації: e-mail, Viber, Telegram, WhatsApp, Zoom – допомагають фахівцям команди налагодити синхронну та системну взаємодію, злагоджено спільно працювати, активно комунікувати один з одним, планувати задачі та виставляти дедлайни, контролювати виконання поставлених цілей, активно обговорювати перешкоди та вчасно шукати шляхи їх вирішення [2].

Завдяки використанню цифрових технологій в роботі у міждисциплінарній взаємодії спеціалістів під час супроводу дітей з ООП у закладах освіти забезпечується збереження подій в режимі онлайн, відстеження подій та дедлайнів, відбувається пришвидшення та спрощення комунікації між спеціалістами, загальний доступ до запланованих зустрічей команди, обговорень нагальних питань, отриманих результатів, показників, запитів, реакцій та коментарів від спеціалістів команди [20; 13].

Переваги щодо оволодіння засобами ІКТ спеціалістами прописано у Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європейському Союзу «Про основні компетентності для навчання протягом усього життя» (2006), де зазначається, що наявність таких компетентностей у спеціалістів під час спільної діяльності сприяє таким процесам, як: налагодження ефективної взаємодії під час спільної діяльності, запровадження ієрархічної структури, делегування повноважень, встановлення чітких питань, що потребують вирішення та сприяння розвитку для всіх учасників навчального процесу. Крім того особливого значення під час оволодіння такими компетентностями спеціалістами освітньої сфери набувають різні потреби осіб, що навчаються, які вимагають створення індивідуальної освітньої траєкторії, захисту їх прав на навчання, розвитку та супроводу [6; 9].

Серед переваг засобів ІКТ також є можливість збереження та повторного використання інформації чи матеріалів, легкість обслуговування та доступність, всебічне сприяння взаємодії між всіма учасниками спільної діяльності, рівні можливості для розвитку та досягнення високих результатів у своєму професійному зростанні, соціальної згуртованості та людського капіталу [18; 13].

Отже, вплив ІКТ на взаємодію між спеціалістами можна побачити у постійному розвитку спеціалістів як професіоналів, що впливає у свою чергу на створення таких індивідуальних освітніх траєкторій, які відповідають реальним потребам дітей з ООП. Панування ІКТ у всіх сферах життя сьогодні змусило спеціалістів широко застосовувати їх у своїй практичній діяльності. У той же час, незважаючи на те, що застосування ІКТ стає необхідністю сьогодення, впровадження ІКТ лишається складним з багатьох причин [20].

У серпні-вересні 2024 р. в межах дослідження «Міждисциплінарна взаємодія у соціально-педагогічній роботі з молодшими школярами з особливими освітніми потребами (ООП)» нами було розроблено авторську анкету та проведено первинне опитування серед фахівців, що входять до міждисциплінарних команд супроводу дітей з ООП, яка передбачала виявлення можливостей використання засобів ІКТ у міждисциплінарній взаємодії під час супроводу таких учнів. Анкета складалась з таких блоків: вступний блок; використання ІКТ у роботі з дітьми з ООП; міждисциплінарна взаємодія спеціалістів; підвищення кваліфікації та навчання спеціалістів; рекомендації та перспективи.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

До опитування долучились фахівці трьох ІРЦ, двох гімназій та сімох закладів загальної середньої освіти з різних регіонів України. Всього в опитуванні взяли участь 24 фахівця, серед яких вчителі початкових класів, вчителі-предметники, вчителі спеціальної освіти, психологи, логопеди, асистенти вчителя, соціальні педагоги.

Відповідаючи на питання анкети «Як саме засоби ІКТ допомагають у міждисциплінарній взаємодії під час супроводу дітей з ООП?» більшість фахівців відмітили покращення комунікації між спеціалістами команд супроводу та відзначили підвищення доступності інформації, у той же час незначна кількість фахівців, 3 опитаних (12,5 %) не помітили відчутних змін у такій комунікації під час використання засобів ІКТ (рис.1). Натомість батьки, що частково долучилися до опитування, вказали, що засоби ІКТ або взагалі не використовувалися під час взаємодії між фахівцями, що входять до команд супроводу, або використовувалися виключно для взаємодії з усім класом, наприклад для забезпечення дистанційної форми навчання та оцінки його результатів. Таким чином батьки, можуть бути фактично незалученими до спільних обговорень та комунікації між учасниками міждисциплінарних команд, що знижує ефективність взаємодії.

3. Чи відзначаєте Ви підвищення ефективності комунікації між фахівцями та батьками завдяки використанню засобів ІКТ під час взаємодії?
24 відповіді

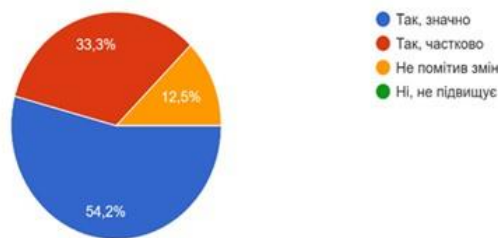

Рис. 1. Відповіді на питання «Чи відзначаєте Ви підвищення ефективності комунікації між фахівцями та батьками завдяки використанню засобів ІКТ під час взаємодії?» (%)

Відповідаючи на питання анкети «Які основні труднощі Ви зустрічаєте при використанні засобів ІКТ під час супроводу дітей з ООП та їх сімей?» 10 фахівців (41,7 %), відповіли, що вони відчувають труднощі в опануванні нових програм (рис.2).

4. Які основні труднощі Ви зустрічаєте при використанні засобів ІКТ під час супроводу дітей з ООП та їх сімей? Оберіть один або декілька варіантів.
24 відповіді

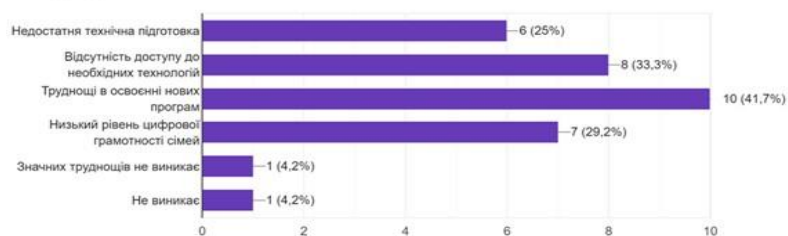

Рис. 2. Відповіді на питання «Які основні труднощі Ви зустрічаєте при використанні засобів ІКТ під час супроводу дітей з ООП та їх сімей?» (%)

У той час, відповідаючи на питання: «Чи проводяться у Вашому закладі навчальні тренінги або семінари з використання засобів ІКТ під час супроводу дітей з особливими освітніми потребами?» лише 5 (20 %) з опитаних фахівців відповіли, що такі заняття у їх закладі проводяться регулярно і 6 (25 %) респондентів зазначили, що таких занять щодо використання засобів ІКТ у міждисциплінарній взаємодії фахівців не проводяться взагалі (рис.3).

Фахівці відзначають існуючі труднощі в опануванні нових програм, серед проблем залучення батьків називають низький рівень цифрової грамотності сімей, яких необхідно спонукати до участі у спільній діяльності.

6. Чи проводяться у Вашому закладі навчальні тренінги або семінари з використання засобів ІКТ під час супроводу дітей з особливими освітніми потребами?
24 відповіді

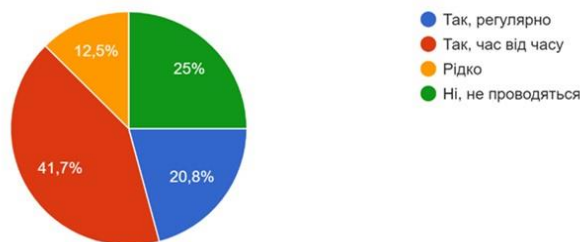

Рис. 3. Відповіді на питання «Чи проводяться у Вашому закладі навчальні тренінги або семінари з використання засобів ІКТ під час супроводу дітей з особливими освітніми потребами?» (%)

Фахівці відзначають існуючі труднощі в опануванні нових програм, серед проблем залучення батьків називають низький рівень цифрової грамотності сімей, яких необхідно спонукати до участі у спільній діяльності. Відтак батьки не рідко долучаються лише формально до спільних обговорень на завершальній стадії прийняття рішень, лишаються недостатньо включеними у спільну діяльність міждисциплінарної команди супроводу, не дивлячись на значне поширення засобів ІКТ та можливості їх використання. Батьки потребують супроводу і підтримки від спеціалістів під час залучення до взаємодії в міждисциплінарних командах. Окреслені труднощі свідчать про існуючу гостру необхідність спільних навчань з відпрацювання практичних навичок взаємодії фахівців та батьків з використанням засобів ІКТ.

Отже, окрім опанування складних програм чи безпосередньо засобів ІКТ, лишаються також не відпрацьованими не лише механізми взаємодії спеціалістів в межах міждисциплінарних команд супроводу, але і окремо в електронному середовищі, яке є полем для взаємодії між ними під час спільної діяльності [16]. Оскільки метою такого електронного середовища є створення умов для саморозвитку та збільшення спільного потенціалу спеціалістів під час їх взаємодії один з одним, забезпечення втілення у життя цих процесів вимагає оволодіння кожним учасником міждисциплінарної команди певними навичками взаємодії з використанням засобів ІКТ [8].

Постійна модернізація освіти та вимоги до якості ставить у свою чергу питання про підвищення інформаційної компетентності серед спеціалістів, під якою розуміється здатність спеціаліста оперувати необхідною інформацією, а також на основі здобутих знань вирішувати будь-яку проблему у повсякденній професійній діяльності [12]. Так

особливого значення набувають питання професійної, особистісної та моральної культури, які втілюють у собі позитивні соціально-особистісні досягнення педагогічної майстерності, особистісні цінності та комунікативну взаємодію в системі спеціальної та інклюзивної освіти, яким мають слідувати як діти, так і їхні батьки [10].

Іншою проблемою для ефективного використання засобів ІКТ є неактивність учасників, неконструктивна взаємодія під час спільної діяльності. Оскільки це може бути пов'язано з внутрішніми факторами, а також із зовнішнім середовищем [21], необхідно спрямувати зусилля саме на формування позитивного внутрішнього та зовнішнього поля такої взаємодії.

Безперечною є перевага використання моделі міждисциплінарної взаємодії під час супроводу дітей з ООП. Але включення необхідної кількості спеціалістів до формату спільної діяльності і виконання спільних завдань також мають певні перешкоди. Організація такої взаємодії не може мати ситуативний характер. Активне використання цифрового простору має не лише підтримуватися всіма учасниками команди, але і мати чіткі алгоритми дій в тих чи інших ситуаціях, які потребують прийняття спільного рішення чи корегування затвердженого плану роботи. Загальна атмосфера в такому цифровому середовищі має також відповідати всім вимогам інклюзивного середовища і будуватися на принципах взаємоповаги, взаємоприйняття та взаємопідтримки.

Отже, виходячи з результатів дослідження, з одного боку фахівці відзначають роль засобів ІКТ під час їх використання у збільшенні ефективності взаємодії між командами супроводу та обміном інформацією, з іншого боку, фахівці мають потребу у проведенні спільних навчань безпосередньо щодо відпрацювання такої взаємодії у командах супроводу, у тому числі з використанням засобів ІКТ, так само як і лишаються актуальними труднощі, пов'язані з опануванням нових програм та засобів ІКТ і використання їх в роботі.

Діяльність міждисциплінарної команди передбачає постійний взаємозв'язок між усіма учасниками, відслідковування вмотивованості групи щодо взаємодії один з одним, швидке прийняття рішення щодо внесення коректив в індивідуальну програму розвитку дитини з ООП. Хоча інтерактивне середовище і передбачає мобілізацію спільних зусиль його учасників, у той же час, у процесі реальної взаємодії вимагає постійного аналізу реально існуючих перешкод та постійного корегування, спостереження та рефлексії під час управління цим процесом. Якого б розвитку не досягли інформаційні технології сьогодні, необхідно розуміти, що вони є лише інструментами і засобами для спільної діяльності, а не умовою для вирішенні всіх існуючих перешкод під час взаємодії.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку.

Отже, в результаті дослідження дійшли висновку, що успішне впровадження засобів ІКТ в освітній простір сьогодні є актуальним, дієвим і залежить від кількох компонентів: наявності та розвитку у спеціалістів цифрових компетентностей, наявності освітнього цифрового, інформаційного простору, що спонукає до активності та розвитку всіх його учасників, використання принципів інклюзивної освіти на всіх етапах міждисциплінарної взаємодії між учасниками спільної діяльності, в тому числі при використанні засобів ІКТ.

Таке середовище, за допомогою використання засобів ІКТ є ефективним, результативним та корисним для всіх його учасників, має риси інформаційного середовища, забезпечує швидке та вчасне коригування освітніх траєкторій та програм, відповідно до потреб учнів з ООП, шляхом спільних обговорень та активної комунікації між спеціалістами. У той же час розвиток цифрового простору передбачає і нові трансформації міждисциплінарної взаємодії та змін в організації спільної діяльності,

постійний професійний розвиток спеціалістів закладу освіти щодо оволодіння новими цифровими засобами.

Засоби ІКТ, широко використані в інклюзивній освіті сьогодні, здатні не лише допомогти дітям з ООП задовольнити свої права на освіту, розкрити свій потенціал й реалізувати себе як особистість у соціальному житті в подальшому, але і бути застосованими задля забезпечення активної комунікації між спеціалістами, що надають супровід таким дітям, створити між ними цифрове поле для творчого та професійного розвитку, поле взаємопідтримки та дружнього супроводу один одного у пошуках непростих рішень.

Панування ІКТ у всіх сферах життя сьогодні змусила спеціалістів широко застосовувати їх у своїй практичній діяльності. У той же час, незважаючи на те, що застосування ІКТ стає необхідністю сьогодення, впровадження ІКТ лишається складним і потребує пошуку нових рішень на шляху до подолання існуючих перепон.

Подальші дослідження з цієї теми можуть бути спрямовані на пошук ефективних рішень у подоланні перешкод на шляху до ефективного використання засобів ІКТ у міждисциплінарній взаємодії між спеціалістами, що входять до команди супроводу дитини з ООП. А саме: на пошук шляхів опанування складних програм чи безпосередньо засобів ІКТ; пошук і шляхи практичного відпрацювання механізмів взаємодії спеціалістів в межах міждисциплінарних команд супроводу та ефективного впровадження цих механізмів в умовах електронного середовища; зосередження уваги на формуванні сприятливих умов для такої взаємодії, які починають формуватися у загальному просторі навчального закладу і сприяють налагодженню довірливих та плідних стосунків у міждисциплінарній команді супроводу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання соціальної роботи : навч. посіб. / О.М. Денисюк та ін. ; ред. кол.: О.В. Епель, Т.Л. Лях, І.В. Силантьєва. Ужгород : РІК-У. 2023. 420 с
2. Гутник Ю., Деркач Ю. Трансформація освітнього середовища в реаліях дистанційного навчання. *Джерело педагогічних інновацій*. 2021. № 2 (34). С. 98–106.
3. Колісник О. Партнерство як умова ефективності діяльності команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої освіти. *Джерело педагогічних інновацій*. 2021. № 2 (34). С. 66–82.
4. Лехолетова М. М., Лях Т. Л., Сапіга С. В. Соціально-педагогічна підтримка батьків дітей із особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2024. № 1 (12). С. 89–96.
5. Михайловська О. Наукові підходи до розуміння сутності поняття «взаємодія» в системі «влада-громадськість». *Публічне управління та адміністрування*. 2021. № 2. С. 71–74.
6. Павленко В. Креативне освітнє середовище з використанням інформаційно-комунікативних технологій. *Цифрова трансформація та технології для сталого розвитку всіх галузей сучасної освіти, науки та практики* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 26 січня 2023 р. Ломжа : MANS, 2023. Ч. 3. 410 с.
7. Портал інклюзивної освіти: як батькам подати заяву до ІРЦ онлайн і не тільки (КАРТА ІРЦ) [Електронний ресурс] / НУШ Нова Українська Школа. 27 квітня 2019. URL: <https://nus.org.ua/articles/portal-inklyuzivnoyi-osvity-yak-batkam-podaty-zayavu-do-irts-onlajn-i-ne-tilky-karta-irts-2/> (дата звернення: 29.09.2024).
8. Проботюк О. Формування середовища партнерства в освітньому процесі засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Педагогіка партнерства як основа розвитку*

суб'єктів освітньої діяльності в умовах нової української школи : матеріали науково-практичної конференції, м. Житомир, 15 травня 2019 р. URL: <https://conf.zippo.net.ua/?p=239> (дата звернення: 08.09.2024).

9. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (дата звернення: 08.09.2024).

10. Савінова Н., Берегова М., Кутержинська К. Формування професійної культури майбутніх учителів-логопедів шляхом використання інноваційних технологій. *ScienceRise: Педагогічна освіта*. 2022. № 3 (48). С. 4–11.

11. Семенчук С. Цифрова трансформація проектування освітнього процесу нової української школи. *Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах нової української школи* : матеріали науково-практичної конференції, м. Житомир, 15 травня 2019 р. URL: <https://conf.zippo.net.ua/?p=239> (дата звернення: 08.09.2024).

12. Тат'янчикова І., Сахно Т. Проблема формування інформатичних компетентностей у старшокласників із психофізичними порушеннями. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2020. № 2 (91). С. 86–94. DOI: <https://doi.org/10.33189/ectu.v2i91.27>.

13. Фамілярська Л. Діджиталізація процесу педагогіки партнерства в умовах нової української школи. *Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах нової української школи* : матеріали науково-практичної конференції, м. Житомир, 15 травня 2019 р.

14. Чупахіна С. Теоретичні засади ІТ-підтримки інклюзивного навчання молодших школярів з особливими освітніми потребами. *Освітній простір України*. 2019. № 16. С. 214–226.

15. Bernaschina D. Interacción pedagógica en las TIC: mediación inclusiva en el aula virtual. 2021. 21(1), 171–192. URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/fullrecord/WOS:000736432300008> (дата звернення: 08.09.2024).

16. Chandrasaha G. Inclusive education issues and challenges of inclusive education. *International Journal of Innovative Science and Research Technology*. 2022. 7(11). URL: <https://www.scribd.com/document/615505316/Inclusive-Education-Issues-and-Challenges-of-Inclusive-Education> (дата звернення: 08.09.2024).

17. Denysiuk O., Likhvytska L., Martovytska N., Petrochko Z. Ethical Aspects of ICT Usage in Intercommunity with Parents of Preschoolers with Special Educational Needs. *E-learning in Covid-19 Pandemic Time «E-Learning»*, vol. 13, Katowice-Cieszyn, 2021. 220–225. (Web of Science).

18. Gonzalez Vidal I. M. Architectures of contemporary digital platforms in education: Analysis of exclusion processes. *Universal Access in the Information Society*. Accepted 18 May 2022.

19. Robiyansah I. E., Mudjito, & Murtadlo. The development of inclusive education management model: Practical guidelines for learning in inclusive school. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*. 2020. 14(1). 80–86. URL: https://www.researchgate.net/publication/346738928_The_development_of_inclusive_education_management_model_Practical_guidelines_for_learning_in_inclusive_school (дата звернення: 08.09.2024).

20. Qazi A., Hardaker G., Ahmad I. S., Darwich M., Maitama J. Z., & Dayani A. The role of information & communication technology in e-learning environments: A systematic review. *IEEE Access*. 2021. 9. 45539–45551. DOI: <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2021.3067042>.

21. Liu W. Action research on improving the interaction of middle school Chinese class. In *5th Annual International Conference on Social Sciences and Modern Human Development (SSCHD 2019)*. 2019. 135–140. URL: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/sschd-19/125925638> (дата звернення: 08.09.2024).

REFERENCES

1. Aktualni pytannia sotsialnoi roboty : navch. posib. (2023). O.M. Denysiuk ta in. ; red. kol.: O.V. Epel, T.L. Liakh, I.V. Sylantieva. Uzhhorod : RIK-U. 420. [in Ukrainian]
2. Hutnyk Yu., Derkach Yu. Transformatsiia osvitnoho seredovyscha v realiiakh dystantsiinoho navchannia. *Dzherelo pedahohichnykh innovatsii*. 2021. № 2 (34). S. 98–106.
3. Kolisnyk O. Partnerstvo yak umova efektyvnosti diialnosti komandy psykhologo-pedahohichnoho suprovodu dytyny z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v zakladi zahalnoi serednoi osvity. *Dzherelo pedahohichnykh innovatsii*. 2021. № 2 (34). S. 66–82.
4. Lekholetova M. M., Liakh T. L., Sapiha S. V. Sotsialno-pedahohichna pidtrymka batkiv ditei iz osoblyvymy osvitnimy potrebamy v umovakh inkliuzyvnoho navchannia. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*. 2024. № 1 (12). S. 89–96.
5. Mykhailovska O. Naukovi pidkhody do rozuminnia sutnosti poniattia «vzaiemodii» v systemi «vlada-hromadskist». *Publichne upravlinnia ta administruvannia*. 2021. № 2. S. 71–74.
6. Pavlenko V. Kreatyvne osvitnie seredovyshe z vykorystanniam informatsiino-komunikatyvnykh tekhnolohii. *Tsyfrova transformatsiia ta tekhnolohii dlia staloho rozvytku vsikh haluzei suchasnoi osvity, nauky ta praktyky*: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 26 sichnia 2023 r. Lomzha : MANS, 2023. Ch. 3. 410 s.
7. Portal inkliuzyvnoi osvity: yak batkam podaty zaiavu do IRTs onlain i ne tilky (KARTA IRTs) [Elektronnyi resurs] / NUSh Nova Ukrainska Shkola. 27 kvitnia 2019. URL: <https://nus.org.ua/articles/portal-inklyuzyvnoyi-osvity-yak-batkam-podaty-zayavu-do-irts-onlajn-i-ne-tilky-karta-irts-2/> (data zvernennia: 29.09.2024).
8. Probotiuk O. Formuvannia seredovyscha partnerstva v osvitnomu protsesi zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii. *Pedahohika partnerstva yak osnova rozvytku sub'iektiv osvitnoi diialnosti v umovakh novoi ukrainskoi shkoly* : materialy naukovo-praktychnoi konferentsii, m. Zhytomyr, 15 travnia 2019 r. URL: <https://conf.zippo.net.ua/?p=239> (data zvernennia: 08.09.2024).
9. Rekomendatsiia 2006/962/IeS Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady (IeS) «Pro osnovni kompetensii dlia navchannia protiahom usoho zhyttia» vid 18 hrudnia 2006 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (data zvernennia: 08.09.2024).
10. Savinova N., Berehova M., Kuterzhynska K. Formuvannia profesiinoi kultury maibutnykh uchyteliv-lohopediv shliakhom vykorystannia innovatsiinykh tekhnolohii. *ScienceRise: Pedahohichna osvita*. 2022. № 3 (48). S. 4–11.
11. Semenchuk S. Tsyfrova transformatsiia proektuvannia osvitnoho protsesu novoi ukrainskoi shkoly. *Pedahohika partnerstva yak osnova rozvytku sub'iektiv osvitnoi diialnosti v umovakh novoi ukrainskoi shkoly* : materialy naukovo-praktychnoi konferentsii, m. Zhytomyr, 15 travnia 2019 r. URL: <https://conf.zippo.net.ua/?p=239> (data zvernennia: 08.09.2024).
12. Tatianchykova I., Sakhno T. Problema formuvannia informatychnykh kompetentnosti u starshoklasnykiv iz psykhofizychnymy porushenniamy. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia*. 2020. № 2 (91). S. 86–94. DOI: <https://doi.org/10.33189/ectu.v2i91.27>.
13. Familiarska L. Didzhytalizatsiia protsesu pedahohiky partnerstva v umovakh novoi ukrainskoi shkoly. *Pedahohika partnerstva yak osnova rozvytku sub'iektiv osvitnoi diialnosti v umovakh novoi ukrainskoi shkoly* : materialy naukovo-praktychnoi konferentsii, m. Zhytomyr, 15 travnia 2019 r.
14. Chupakhina S. Teoretychni zasady IT-pidtrymky inkliuzyvnoho navchannia molodshykh shkolariv z osoblyvymy osvitnimy potrebamy. *Osvitnii prostir Ukrainy*. 2019. № 16. S. 214–226.
15. Bernaschina D. Interacción pedagógica en las TIC: mediación inclusiva en el aula virtual. 2021. 21(1), 171–192. URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/fullrecord/WOS:000736432300008> (дата звернення: 08.09.2024).
16. Chandrasaha G. Inclusive education issues and challenges of inclusive education. *International Journal of Innovative Science and Research Technology*. 2022. 7(11). URL: <https://www.scribd.com/document/615505316/Inclusive-Education-Issues-and-Challenges-of-Inclusive-Education> (дата звернення: 08.09.2024).

17. Denysiuk O., Lohvytska L., Martovytska N., Petrochko Z. Ethical Aspects of ICT Usage in Intercommunion with Parents of Preschoolers with Special Educational Needs. *E-learning in Covid-19 Pandemic Time «E-Learning»*, vol. 13, Katowice-Cieszyn, 2021. 220–225. (Web of Science).
18. Gonzalez Vidal I. M. Architectures of contemporary digital platforms in education: Analysis of exclusion processes. *Universal Access in the Information Society*. Accepted 18 May 2022.
19. Robiyansah I. E., Mudjito, & Murtadlo. The development of inclusive education management model: Practical guidelines for learning in inclusive school. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*. 2020. 14(1). 80–86. URL: <https://www.researchgate.net/publication/346738928> The development of inclusive education management model Practical guidelines for learning in inclusive school (дата звернення: 08.09.2024).
20. Qazi A., Hardaker G., Ahmad I. S., Darwich M., Maitama J. Z., & Dayani A. The role of information & communication technology in e-learning environments: A systematic review. *IEEE Access*. 2021. 9. 45539-45551. DOI: <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2021.3067042>.
21. Liu W. Action research on improving the interaction of middle school Chinese class. In *5th Annual International Conference on Social Sciences and Modern Human Development (SSCHD 2019)*. 2019. 135–140. URL: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/sschd-19/125925638> (дата звернення: 08.09.2024).